

MITTUNIVERSITETET

Avdelningen för utbildningsvetenskap

Sekretess inom förskola, förskoleklass, skola och fritidshem: en sammanfattning

INNEHÅLL

Grundregel för statlig och kommunal verksamhet: offentlighet	2
Sekretess: tre olika principer (grader av sekretess) för sekretessreglernas uppbyggnad för att skydda den personliga integriteten	2
Sekretess i förskolan och viss annan pedagogisk verksamhet	4
Sekretessen i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola	4
Sekretess i fritidshem och viss annan pedagogisk verksamhet	5
Sekretessbrytande regler:	6
Enskild verksamhet	6
Använda källor	6

Grundregel för statlig och kommunal verksamhet: offentlighet

I en av våra fyra grundlagar, *tryckfrihetsförordningen* (TF), garanteras rätt till insyn i myndigheternas arbete genom fri tillgång till allmänna handlingar och fritt tillträde till beslutande församlingars möten. I TF garanteras även s.k. meddelarfrihet för offentligt anställda, d.v.s. rätt att offentligt diskutera sin egen verksamhet och att lämna uppgifter om denna till massmedia. Dessa fri- och rättigheter sammanfattas i begreppet *offentlighetsprincipen*.

Begränsningar i offentlighetsprincipen kan göras bl. a. med hänsyn till rikets säkerhet, myndigheters inspektion och kontroll, intresset att förebygga och beivra brott eller *skyddet för enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden*. Sådana begränsningar måste anges i en av riksdagen *särskilt stiftad lag*. Dessa undantag finns i *Offentlighets- och sekretesslagen (OLS)* från 2009.

Allmänna handlingar och uppgifter rörande allmän verksamhet kan alltså vara endera offentliga (huvudregeln) eller hemliga (undantag enligt OLS).

Sekretess: tre olika principer (grader av sekretess) för sekretessreglernas uppbyggnad för att skydda den personliga integriteten

Begreppet *sekretess* innebär i lagens mening förbud att röja en uppgift, vare sig det sker muntligen, genom utlämnande av en allmän handling eller det sker på något annat sätt (3 kap. 1§ OLS). Uppgiften får inte heller utnyttjas utanför den verksamhet i vilken det råder sekretess för uppgiften.

Begreppet *skaderekvisit* är ett juridiskt begrepp som anger styrkan i sekretesskyddet, dvs de förutsättningar som gäller för att skada (ekonomiskt) eller men (t.ex. att bli utsatt för andras ringaktning om uppgiften blir känd) ska drabba någon. Det finns tre olika skyddsgrader, där begränsningarna i rätten att ta del av uppgifter som rör enskilda personliga förhållanden anges (Erdis, 2011, Olsson, 2011):

Rakt skaderekvisit - sekretess skall gälla endast om det kan antas att uppgiftens röjande medför men för den berörde eller någon närstående till denne. Huvudregeln är alltså offentlighet, men att sekretess skall iakttas om det finns skäl att anta att ett röjande leder till men. En skade- och menprövning ska göras. Detta kan sägas vara en svag form av sekretess. Den gäller bl.a inom skolans elevstödande verksamhet, förskoleklass, fritidshem för syokonsulenterna i skolan.

Omvänt skaderekvisit - uppgifter får endast röjas om det står klart att så kan ske utan att det medför men för den berörde eller någon närstående till denne. Här är alltså sekretess huvudregel; detta kan alltså sägas vara en sträng form av sekretess. Den gäller för förskolans verksamhet, socialtjänsten, hälso- och sjukvården (inklusive den medicinska delen av elevhälsan) och arbetsförmedlingarna.

Inget skaderekvisit - sekretess gäller även om ett röjande inte skulle få några negativa följder för den berörde. Sekretessen är alltså absolut i detta fall. Inom skolväsendet gäller denna form av sekretess för personal i telefonväxlar.

Sekretessen gäller såväl *gentemot allmänheten* som *mellan olika myndigheter*. Skolan, sjukvården, socialtjänsten och polisen är exempel på olika myndigheter.

I en särskild paragraf, som brukar kallas *generalklausulen*, ges vissa myndigheter möjlighet att göra en s.k. *intresseavvägning*. Detta innebär att man kan lämna ut sekretessbelagda uppgifter till en annan myndighet (observera: ej till allmänheten!), ”om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen skall skydda.” (kap.10 27§ OLS). Denna paragraf gäller dock inte inom t.ex hälso- och sjukvården eller inom socialtjänsten. Emellertid omfattas såväl skolan (skolhälsovården undantagen), förskoleklasserna, skolbarnsomsorgen och förskolan av generalklausulen. Viktigt att tänka på är emellertid att tolkningen är restriktiv beträffande de möjligheter att lämna ut sekretessbelagda uppgifter som ges av denna paragraf. Den är tillämplig till exempel ifall uppgifter om brottslig verksamhet kommit till myndighetens kännedom.

Sekretess i förskolan och viss annan pedagogisk verksamhet

I förskolan gäller den strängare graden av sekretess.

23 kap. 1§ OLS: ”Sekretess gäller i förskolan och sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen (2010:800) som kompletterar eller erbjuds i stället för förskola för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.” Detta innebär att **omvänt skaderekvisit** gäller, där **huvudregeln är sekretess**, och att uppgifter endast kan lämnas ut ifall **det står helt klart** att den berörde eller någon närstående till denne **inte lider men**. Denna gäller **gentemot såväl enskilda personer, andra myndigheter som massmedia**.

Sekretessen gäller all personal inom förskoleverksamheten, samt även t ex praktikanter från högskoleutbildningar, eftersom dessa bedöms delta i verksamheten.

Sekretessbestämmelsen som gäller för förskolan gäller också för den pedagogiska omsorg som kompletterar eller erbjuds istället för förskola. Exempel på sådan verksamhet är familjehem och öppen förskola. Lägga märke till att förskolan är en egen skolform inom skolväsendet, andra verksamheter som nämnts är inte en del av skolväsendet.

Sekretessen i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola

Grundregeln för skolans verksamhet är offentlighet. Huvudregeln är öppenhet och insyn i skolverksamheten. Sekretess förekommer för att i vissa fall skydda uppgifter som rör den personliga integriteten för elever och föräldrar:

Kap.23 2§ OLS ”Sekretess gäller i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden i sådan elevhälsa som avser psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.” Olika grad av sekretess råder beroende på vilken verksamhet det gäller. Olika befattningshavare har olika grad av sekretess:

- För **skolhälsovårdens personal** gäller **sträng sekretess** (*omvänt skaderekvisit*: sekretess huvudregel; se s. 3). Den medicinska delen av elevhälsan är en **självständig verksamhetsgren** (en ”myndighet inom myndigheten”) inom skolan, och därför skall sekretess gälla gentemot skolan i övrigt.
- För den **enskilda elevhälsan** (skolpsykolog och skolkurator) gäller också **sträng sekretess** med **undantag för samarbetet inom skolan i elevvårdsärenden**. Här har skolpsykolog och skolkurator möjlighet men inte skyldighet att lämna ut uppgifter om elever och föräldrar till annan personal inom skolan.

Uppgifter som rör *övrig elevstödjande verksamhet* (d v s den sekretess lärare omfattas av) omfattas av **svag sekretess** (rakt skaderekvisit), vilket innebär att *offentlighet är huvudregel* men *sekretess skall iakttas för känsliga uppgifter*. En skade- och menprövning ska göras. **Beslut** i *elevvårds- och disciplinärenden* är alltid *offentlig handling*, liksom *protokoll från elevvårdskonferens*.

- För *syofunktionär* gäller **svag sekretess**.
- *Administrativ personal* har *samma sekretess som den personal de biträder* inom skolan.
- *Personal i telefonväxel* har **absolut sekretess** (inget skaderekvisit).
- För *skolpsykolog* och *skolkurator* samt för den elevstödjande verksamheten i övrigt gäller **generalklausulen** (se sidan 3). Psykolog och kurator får alltså lämna ut sekretessbelagd uppgift till annan myndighet, t.ex. polis eller centralnämnd, eller självständig verksamhetsgren inom den egna myndigheten, t.ex. skolhälsovården, ”om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som ska skyddas.”
- För uppgifter i samband med *disciplinärende och skiljande av elev* (i gymnasieskolan) gäller *samma sekretessregler som för elevvården* (rakt skaderekvisit). **Beslut** i dessa ärenden är dock *offentliga*.
- Övrig verksamhet i skolan är inte reglerad i OSL.

Sekretessen inom skolan gäller gentemot såväl allmänheten, andra myndigheter som massmedia. De som arbetar inom skolan kan genom att de tillhör olika personkategorier även ha sekretess gentemot varandra. Skolhälsovården är ett sådant exempel.

Sekretess i fritidshem och viss annan pedagogisk verksamhet

Huvudregeln i fritidshemmet är den samma som för förskoleklass och grundskolan, dvs. öppenhet och insyn gäller för fritidshemmets verksamhet. Sekretess (omvänt skaderekvisit) förekommer för att i vissa fall skydda uppgifter som rör den personliga integriteten för elever och föräldrar:

Kap.23 3§ OSL ”Sekretess gäller i fritidshem och sådan pedagogisk verksamhet som avses i 25 kap. skollagen (2010:800) som erbjuds i stället för fritidshem för uppgift om en enskilds personliga förhållanden i sådan särskild elevstödjande verksamhet som avser psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men.” För uppgifter som hör till psykologiska, psykosociala eller specialpedagogiska insatser gäller alltså **den strängare sekretessen** (omvänt skaderekvisit). För alla andra uppgifter om den enskildes förhållande gäller **svag sekretess** (rakt skaderekvisit).

Fritidshemmet är ingen skolform men ingår i skolväsendet. Med uttrycket ”viss annan pedagogisk verksamhet” avses öppen fritidsverksamhet och omsorg under tid då fritidshem inte erbjuds.

Sekretessbrytande regler:

Det finns ett antal undantag från sekretessen, då uppgifter som är hemliga kan lämnas ut med stöd av OSL. De sekretessbrytande reglerna är i stort de samma för anställda inom förskoleverksamheten, förskoleklass, skola och fritidshem. Personalen inom skolhälsovården omfattas **inte** av de sekretessbrytande reglerna:

- **Samtycke** (10 kapitel 1-2 §§ OSL). Samtycke (från t ex ett barns vårdnadshavare) häver sekretessen.
- **Skade- och menprövning** Uppgifter som "helt klart" inte drabbar enskild eller närstående. Vid bedömningen om men föreligger eller inte skall utgångspunkten vara den berörda personens egen upplevelse.
- **Nödvändigt lämna ut uppgift för att den egna verksamheten skall kunna fullgöras** (10 kapitel 2§ OSL).
- **Uppgiftsskyldighet enligt lag eller förordning** (10 kapitel 28§ OSL). T ex enligt 14 kap. 1§ SoL, om anmälningsskyldighet i samband med misstanke om att ett barn misshandlas eller far illa.
- **Anmälan till polis vid misstanke om brott** (10 kapitel 23-24§ OSL). Möjlighet att polis-anmäla alla brott som kan ge annan påföljd än böter.
- **Förhindra "brott å färde"** (23 kapitel 6§ BrB). Skyldighet att polisanmäla allvarliga brott som planeras, t ex mord, dråp, grov misshandel.
- **Nödsituation** (24 kapitel 4§ BrB). Lag kan brytas för att t ex avvärja fara för liv eller hälsa.
- **Generalklausulen** (10 kapitel 14§ OSL). Tillåtet att lämna ut sekretessbelagd uppgift till annan myndighet, "om det är uppenbart att intresset av att uppgiften lämnas har företräde framför det intresse som sekretessen skall skydda."

Enskild verksamhet

Offentlighets- och sekretesslagen gäller inte i förskola, förskoleklass eller i skolor som drivs av enskild huvudman (t ex. privata eller kooperativa verksamheter). Motsvarande bestämmelser om tystnadsplikt finns fastställt i 29 kapitel 14§ Skollagen (2010:800).

Använda källor

Erdis, Mare (2011). *Juridik för pedagoger*. Lund: Studentlitteratur

Olsson, Staffan (2011). *Sekretess och anmälningsskyldighet i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). <http://www.notisum.se>

Skollagen (2010:800). <http://www.notisum.se>